

A járványok alakította Pest

A járványok a történelem végezetéig visszatérő jelenségei az emberiség szenvedésekkel teli életének. „Virágzásuk” az összetett társadalmat jelentő civilizáció következtében létrejött városokban következett be. A város az emberi településformák legmagasabb szerveződési szintje, amely lehetővé teszi a nagymértékű egymást fertőzést.¹

SZERENCSÉTLENSÉG BUDÁNAK, SZERENCSE PESTNEK

A XVIII. század elején az országunkba több irányból betörő pestis² a XIV. századtól kezdve visszatérő vendég volt.³ Megtámadta mind Pestet, mind Budát, az utóbbiban azonban nagyobb lehetősége volt a pusztításra. A hódoltság utáni kihalt, falusias Pesten alig 6000-en laktak, s kereskedelme is éppen hogy feléledt az I. Lipót (1640–1705) által 1690-ben szabadalmazott évi négy országos vásáron. Buda, az egykori királyi székhely viszont ekkor már a történelmi Magyarország második legnagyobb városa volt, a „18. század első évtizedeiben 13–16 ezres lélekszámmal dicsekedhetett”, a vásáraitra érkező olasz, német, örmény, zsidó, mohamedán kereskedők pedig ezt alkalmanként még szaporították is. A házak között szabadon kóboroltak a háziállatok, s még az előkelőnek tartott Várban is disznók és kutyák futkároztak. A szemetet lakatlan házakban, tereken tárolták, s köztük nemegyszer rágcsálók is élősödktek.⁴

1709 októberében a Tabánban mindjárt huszonegy halálos áldozatot követelve tűnt fel.⁵ A védekezést ellene – csakúgy, mint Pesten – gr. Kollonits Lipótnak (1631–1707) az orvostudomány akkori állása és az addigi tapasztalatok alapján összeállított pestisrendelete (*Ordo pestis*, 1692) szerint valósították meg.⁶ A vásártereket kihelyezték a falon kívülre, s nemegyszer szüneteltették is az árusítást, takarították a tereket s a koldusok egyénileg nem kunyerálhattak, csak a képviselőjük. A fertőzöttek lakta házakat egy keresztrel, a beteget két keresztrel jelölték meg. Betiltották a nyilvános összejöveleteket, a kocsmákat bezárták. A városkapuknál ellenőrök álltak az idegenek útjába, s nem egy városrész 3 éven keresztül hónapokig karantén alatt volt. A szegényeknek járványkórházat, lazarétumot létesítettek a Gellért-hegy lábánál.⁷ Tájékoztató plakátokat ragasztottak ki ilyen, s ehhez hasonló szöveggel: „a dögvész semmi korú, nemű, rendű személyeknek nem enged, ifjat, öreget, szegényt, gazdagot, urat, szolgát, bátort, félénket, erőst, gyöngét, egészségest, nyavalyást, egyaránt megtámad. A szaladókat követi [...] Úgy, mint más egyéb, hidegleléssel, lázzal, borzadállyal jelentkezik [...], csak orvosi tudományok tudói tudják, [...] bizonyos jele: mindegyik lehel ki

1 Magyar László András: Morbid történelem. Valóság 2006. 3. sz. 37.

2 Részben Heves megye felől terjedt át Pest-Pilis-Solt vármegyére, ahonnan Vác irányából jutott el Pestre, majd Budára, részben pedig a Duna jobb partján, Tolna megyéből araszolt észak felé.

3 Schulteis Emil: A magyarországi járványok történetéből, http://mek.oszk.hu/05400/05425/pdf/Schulteis_Jarvanyok.pdf (Letöltés: 2020. május 5.)

4 Poór János: Buda. Pest, Óbuda a 18. században. Budapesti Negyed 6. 1998.2/3. 29–62. online változata: <http://epa.oszk.hu/00000/00003/00016/poor2.htm>; A Pestre és Budára vonatkozó lakossági adatok forrása az online változatban a második bekezdés (Letöltés: 2020. július 1.)

5 Géra Eleonóra: Az Apokalipszisi lovasai Budán (1710–1723). Forráskutatás és Történelmi Segédtudományok 19. évf. 2012. 2. sz. [139–160.] 139.

6 Kollonits *Ordo pestis* című rendeletének ismertetése: https://library.hungaricana.hu/en/view/Klasszikus_OrvosiKonyvek_261/?query=lipót&pg=184&layout=s (Letöltés: 2020. május 25.)

7 Korbuly György: Az állami egészségvédelem felé. In Domanovszky Sándor: Magyar művelődéstörténet. Bp., é. n. 395–418.

Buda XVI. századi látképe
(Georg Braun–Franz Hogenberg, 1572; a szerző tulajdonában)

valamely különös szagot.”⁸ A két szabad királyi városban, Pesten és Budán azonban képzett orvos kevés és drága volt, s nem is vállalkozott a gyógyításra.⁹ A gyógyszer: arzénos labdacok, pestispálinka, s gyömbér a szájba; a kezelés: hánytatás, izzasztás, vizeletből készített tinktúra itatása volt.

1710 júniusától, Pesttel ellentétben, ahol a nyár elején már megszűnt az enyhébb lefolyású járvány, Budán a pestis újabb fellángolása következett. A Tabán és a Víziváros után októberben a Várban, majd a következő hónapban a Horvátvárosban és az Országúton regisztráltak sok halottat.¹⁰ Eközben Pesten már a rendes mederben zajlott az élet, s az évi négy sokadalom egyre nagyobb forgalmat bonyolított. Az eddig a budai vásárookra szállító kereskedők ezt tudván, a fertőzött várost kikerülő utakon vagy a repülőhídon (kompon) át, a pesti oldalra vitték eladni árujukat. „Előző nap 500 megrakott élelmiszer kocsi ment lovakkal és más állatokkal, olcsó árakkal Pestre. [...] s Budán még 34.000 métermázsza liszt vár átszállításra” – tudósít egy korabeli híradás.¹¹

Ennek következtében az országos pesti vásárok egyre terebélyesedtek, a budaiak pedig sorvadoztak. A budai városi tanács 1775-ben tett még egy utolsó kísérletet a vásári élet fellendítésére, s a pesti sokadalmakhoz alkalmazkodó új időpontokat kértek a királytól. Ezt öt év múlva meg is kapták, de eredmény nem született.¹²

A „fekete halál” 1740–44 között, Budát ismét súlyosan érintve, megjárta utolsó országos útját. A pusztításának következményei (népességcsökkenés, elszegényesedés, éhínség), majd pedig katasztrófák (tűzvész, árvizek, kis jégkor) megásták a város sírját az ország vezető szerepének betöltésében. S míg a budai Várat a király, addig Pest városát az ide települt

8 OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtár, Aprónyomtatvány, 1795.

9 Jelentés a pestisjárvány terjedéséről. MNL PML IV. 1–c/2. 1710/No. 8.1. r.

10 Géra E. i. m. 150.

11 Hanskarl Erzsébet: Budai, óbudai és pesti hírek a „Wienerisches Diarium” első ötven évfolyamában (1705–1752). Bp., 1939. 49.

12 Bruckner Éva: Én elmentem a vásárba, Athenaeum, Bp., 2007. 17.

kereskedők lakták be, akik új kerületekkel bővítették a várost. A század harmincas éveiben jött létre a Felső-külváros (1777-től Józsefváros) és az Alsó-külváros (1777-től Terézváros), amely a XIX. századra a legnépesebb városrész lett. A dinamikusan fejlődő Pest gazdasági központként már a XVIII., népességre pedig a XIX. században Buda elé került. Így fordította meg a pestis Buda és Pest szerepét az országban. Ami az egyiknek szerencsétlenség volt, a másiknak szerencse. Pesten azonban ezzel egyidejűleg létrejöttek a járványok terjedését leginkább generáló tényezők: a nagy lélekszámú lakosság, idegen kereskedők egyre nagyobb tömegű beáramlása, letelepedése, s a rossz higiéniai állapot.

KOLERA TEREMTETTE HIGIÉNIAI LÁZ A VÁROSBAN

A kolera korszakának kiinduló helye, melegágya a Gangesz volt, amelyet a beletemetett hullák, a benne gyógyulni vágyó betegek, s a belefolyó töméntelen szennyvíz táplált. A kór terjedését segítette a kereskedelem kontinenseken is átívelő fellendülése, egyre nagyobb forgalma, amikor az érintkezés még tágabb körökben valósulhatott meg és már nem csak személyek adhatták tovább a fertőzést, hanem az áruk is. Európában önként soha nem lépett fel. Pestre a kolerát 1817-ben a vásárra igyekvő sót szállítók hozták be, s a növekvő létszámú lakosság – a XIX. századra 100 000 fő – között egyre nagyobb pusztítást végzett.

A közlekedési eszközök fejlődése serkentette a járvány terjedését. A XIX. században Magyarországon, főként Széchenyinek köszönhetően a dunai a gőzhajózás beindulása, 1846–47-ben a váci és szolnoki vasútvonal megnyitása, a későbbiekben pedig Pest közlekedési csomóponttá válása többszörösen szabaddá tette az utat a járvány előtt ebbe a városba is.

1831-ben Pest szélkavarta homoktengerében az állatvásárokról berepülő böglyök keringtek,¹³ „iszonyú forráság uralkodott [...], a József-napi vásáron pedig a halottak félig nyílt szekéren egymás hegyén, hátán” – emlékezik Podmaniczky Frigyes.¹⁴ A szállók karantén alá kerültek, az emberek pánikba estek, szélhámusok csodaszereket árultak. A lakosság mozgását korlátozó intézkedések (határ lezárása, városi kordonok, karanténok) lázadásra ösztönözték az embereket. Július 17-én a pesti diákok áttörték a budai kordont. Az elkeseredést fokozta, hogy fertőtlenítés céljából bizmutport szórtak a kutak vizébe, s a lakosság úgy érezte, ezzel meg akarják őket mérgezni. A több megyére is kiterjedt úgynevezett „koleralázadás”-t végül a karhatalom verte le.

1848-ban azonban ismét meglátogatta Pestet a kolera, 49-ben pedig a második hulláma már a magyar honvédséget is pusztította. A járvány a magyar szabadságharc háttérjárási demoralizáláshoz vezetett.¹⁵

Az 1866–67-es pesti kolera kitörésének színhelye a terézvárosi aggok menhelye volt (377 ápoltból 81 halt meg). Az ellenőrzés, a rend és az orvosi ellátás elmulasztásáért a város főpolgármestere lett felelősségre vonva. Rottenbiller Lipótot, vádlói szerint, csak a város költségvetésének deficitmentessége érdekelt, nem törődött a veszéllyel és kétségbe vonta a fertőzés lehetőségét is.¹⁶

13 BFL. IV. 1303. f. Pest Város Tanácsának Iratai. V. 103/1873. 1., 4., 5., 6.

14 Podmaniczky Frigyes: Egy régi gavallér emlékei. Válogatás a napló töredékeiből 1824–1844. Helikon, Bp., 1984.

15 Fazekas Csaba: „Égi pallos a döghalál képében”. Kolerajárvány és szabadságharc 1848–49-ben; https://mindennapoktortenete.blog.hu/2020/03/25/kolerajarvany_magyarorszagon_1848 <https://> (Letöltés: 2020. május 22.)

16 Mádai Lajos: A kolera: ma már csak történelem. Budapest 1985. 23. évf. 6. sz. 12–14.

Az 1872-es kolerajárvány két évig tombolt. „*Falu végén vasvilla, mégis beült a kolera*” – mondogatták a városba igyekvők, amikor a település határán egy vasvillás ember jelezte, hogy ott kitört a járvány, s a fertőtlenítő füstölés után többnyire jobbnak látták elkerülni a várost. A biztonság kedvéért ugyan elővették a doktorok ajánlotta pálinkásbutykoszt, amelybe még az indulás előtt fokhagymát és borókabogyót áztattak. Ezek a bűvitalok természetesen nem biztosítottak védelmet, s sokukat elkapta a kolera egyik tünete, az epés hányás. Pesten szünetelt az élet, az 1872-ben a november 15-én kezdődő Lipót-napi vásárt el is halasztották.¹⁷

A kolera Budapesten, beteg szállítása a Vöröskereszt Egylet kocsiján
(Jantyk Mátyás rajza, Vasárnapi Ujság 1892. 42. sz. 720.)

A járványok kitörésének okát az évszázadok folyamán Isten büntetésének tulajdonították, illetve Hippokratész nyomdokain haladva az atmoszférában keresték. Ferenc József a tudomány nagy aranyérmével, majd lovagkereszttel és a *Vaskorona-renddel* tüntette ki a Szent Rókus Kórház főorvosát, Rózsay Józsefet (1815–1885), aki a kolera pusztításáért szintén a levegőt vádolta. Rózsay doktor a szabadságharc alatt kórházi orvosként szerzett tapasztalatai után azonban a hagymáz (tifusz) és a vérhas forrásaként már a csatamezőn elhullott állatok rothadó tetemeit, a kolera forrásaiként pedig a terézvárosi piszkos utcákat, csatornákat, emésztőgödöröket, illetve a Duna-parton bűzlő ganajt okolja.¹⁸ Ez egybecsengett John Snow (1813–1858) angol orvos, epidemiológus korszakalkotó megállapításával, mely szerint a higiéniai elmaradottságban – a kolera esetében a szennyezett vízben – kell keresni a fertőzések eredőjét.

A XIX. századi kolera a higiéniai követelmények eddig nem látott módon előtérbe kerülésével átalakította Pest arculatát, hangulatát. 1886-ban megalakult az Országos Köz-

¹⁷ Dankó Imre: A vásárhirdetés. (Vásári plakátok). A debreceni Déri Múzeum Évkönyve 52. 1971. Debrecen, 1972. 385–413.

¹⁸ Rózsay József: Adatok a járványok oki viszonyaihoz. Eggenberger, Pest, 1870.

egészségügyi Egyesület, amely célul a korszerű higiénia kialakítását tűzte ki. Foglalkozott a diftéria elleni oltással és a kolera, valamint a malária kórtanával.¹⁹

1892-ben létesítettek egy fertőtlenítő intézetet a Gyáli úton. Az ott dolgozók munkakörébe a lakások, házak dezinfikálása is beletartozott.²⁰ A szakszerű fertőtlenítést személyekre szívesen pontosan meghatározták. 1894-ben kifejezetten járványos kórházként nyílt meg a Szent László Kórház, ahol az egészségügyi dolgozóknak lakás is volt biztosítva. Ezt megelőzően 1870-ig a Rókus Kórházban ápolták a fertőző betegeket, s ha nagyon sokan voltak, bérelt házakban, a későbbiekben pedig barakképületben helyezték el őket.²¹

A XIX. század második felében jött divatba a pesti épületekben az angolvécé beépítése. A háztartásokban ekkortól alkalmazták porolónak a tollseprűket. Budapest igényesebb bérházainak nagyobb lakásaiban az 1880-as években kezdtek fürdőszobát építeni. 1890-re már a fővárosi házak 70 százalékába bevezették a vizet. S a kézmosás is, mely Semmelweis óta nem talált igazán követőkre, most divatba jött.²²

A kolera mellett a XX. század elején, az első világháború ideje alatt egy új, eddig ismeretlen járvány, a spanyolnátha ütötte fel a fejét.

A MEGVÁLTOZTATOTT PESTI EMBER ÉS KÖRNYEZETE

Az első nagy influenzajárványról, amely végigment Európán, Ázsián, Afrikán, Amerikán, a XVIII. századból tudunk.²³ A XIX. századiak közül az 1889–90-ben²⁴ a Magyarországra is megérkezett orosz nátha elbogatellizálását kissé humorosan így mutatja be az újságíró, Cholnoky Viktor (1868–1912): „1889-ben, azt hiszem februáriusnak elején megjelent egy kurta betűvel szedett kis hír, hogy Péterváron kitört az influenza. Akkor itt nálunk csak az ismerte a nevét, ki Jókainak elolvasta *A Névtelen vár* című regényéből azt a fejezetet, amelyben Cambray viconte-ot megöli az orosz nátha [...] egy hét múlva fellendült a zseb-kendőipar.”²⁵

A sorsfordulót az influenza történetében a spanyolnátha hozta. A spanyolnátha az influenza vírus „A” típusának egyik legelső példánya, amely szövődmények nélkül is tüdővérzést okozott, s a fertőzött csak 1–2 napig élt. Pesten 1918. júniusban észlelték az első megbetegedéseket. Mivel azonban teljesen ismeretlen volt az orvosok számára, csak akkora jelentőséget tulajdonítottak neki, mint egy szokványos influenzának. „Az orvostudomány mai állása szerint nem állapítható meg, hogy mivel állunk szemben. A betegség enyhe lefolyású, elkülönítjük a betegeket, mást nem tehetünk” – nyilatkozott júliusban Szabó Sándor tisztiorvos.²⁶ Nyáron úgy látszott, hogy enyhül a járvány, de szeptemberben ismét fel kellett rá figyelni: „A budapesti tisztii főorvos összehívta a város kerületi tisztiorvosait megbeszélni, hogyan védekezzenek. Utasításba adta, hogy figyeljék az iskolákat, a közhelyiségeket ellen-

19 Kapronczay Károly: Az Országos Közegészségügyi Egyesület emlékezete. Orvosi Hetilap 1986. 28. sz. 1713–1717.

20 Hammer Dezső: Budapest székesfőváros központi fertőtlenítő intézetéről. Orvosi Hetilap. 1910. 41. sz. 731.

21 Domonkos Csaba: Himlő, vörheny, tífusz-járványos betegségek gyógyítására épült a Szent László kórház 125 évvel ezelőtt; http://pestbuda.hu/cikk/20191111_domonkos_csaba_125_eve_nyilt_meg_a_szent_laszlo_jarvanykorhoz (Letöltés: 2020. május 3.)

22 Magyar L. A. i. m. 37.

23 A XVIII. században 3 világjárványról szólnak a híradások (1729–30; 1732–33; 1781–82).

24 1830-ban Ázsiából indulva Oroszországot, majd Európát hódította meg. 1847-ben a Mediterráneumban aratott.

25 Cholnoky Viktor: Kolera. In Kaleidoszkóp. Élet Könyvei, 6. Bp., 1914. 54–55.

26 Valentiny Pál: Spanyolnátha. Budapest, 1918; <https://www.mtaki.hu/koronavirus/spanyolnatha-budapest-1918/13320/> (Letöltés: 2020. június 1.)

örizzék, s ha valami történik, szigorú óvintézkedéseket léptessenek életbe.”²⁷ A Pesti Hírlap szerint felmerült: a főváros vezetősége tüzzön ki húszezer koronás pályadíjat a spanyolnátha kórokozójának kutatására.²⁸

Kosztolányi Dezső *Esti megtudja a halálhírt* című novellája azonban már jól tükrözi a döbbenetet a lakosság körében, amelyet a járványnak a közölt adatai okoztak: „Keze a reggeli újságok után nyúl [...] csupa gyászjelentés meredt rá, fekete keresztekkel, mint holmi fejfaerdő egy temetőben. 178 új haláleset [...] tetőfokon a spanyoljárvány. Nem spanyol – gondolta. – Dögvész, dögihalál. A végítélet ez, a végítélet.”²⁹ Ezekből a sorokból szinte a Jelenések könyve, más néven János apokalipszise misztikus prófétai jövődölésének világvégei hangulata árad.

Kevés az orvos, rossz és felkészületlenek a kórházak. Gyógyszerként a hírlapok az orvosilag ajánlott Marty medicinal cognacot hirdetik,³⁰ a vonatok pedig, amelyeknek végállomása és indulási helye Budapest, hozzák, viszik a fertőzött katonákat.³¹

Októberben a Fővárosi Közgyűlés végre határozott intézkedéseket hoz: a színházakat, mozikat, mulatókat 2 hétre, a kávéházakat két órával korábban, a főiskolát, egyetemet meghatározatlan időre be kell zárni, a vasúti peronokon maximum 4 fő tartózkodhat. Legjelentősebb határozat, hogy száz orvost felmentenek a katonai szolgálat alól.³²

A hatalmat átvevő Károlyi-kormány alatt azonban október végén hatályon kívül helyezik a nyilvános helyek, színházak stb. bezárását, és a kávéházak előrehozott zárási idejét. Nem csoda, hogy nő a fertőzöttek és a halottak száma. A tömegközlekedési eszközök zsúfoltak, mert már a járványt megelőzően a régi típusúakat kivonták a forgalomból.

1919 januárjában hirtelen eltűnik a vírus, hogy erőt gyűjtve 1920-ban ismét támadni tudjon. A fővárosi eseményekről így tájékoztat a *Miskolci Esti Lap*: „A fővárosban a spanyoljárvány egyre növekszik. Tegnap a Szent Gellért kórházban 57 beteget szállítottak, ma pedig 73-at. A halálozás tegnap 10 volt. A hatóságok megtették mindazokat az intézkedéseket, amelyeket 1918-ban a spanyol-járvány ellen foganasítottak.”³³ A járványügyi bizottságok nem mertek ezeknél szigorúbb intézkedéseket hozni, nem mertek valós adatokat közölni, az újságok is csak apró hírekben tájékoztatták a lakosságot. A hangulat löporos volt, mely már a villamosokon is megmutatkozott: ha nem engedték a vezetők s kalauzok a fertőzött gyerekekkel felszállni a szülőket, az összes utas ellenük szegült.

A spanyolnátha az életet a már nyomorba döntött lakosságtól ragadta el. Azoktól, akiknek már elégük volt a jegyrendszerből, akik a vasúti peronokon várták a hadszínterekről visszatérő családtagjaikat, rokonaikat, illetve azoknak halálhírét. És miközben pusztított, jött egy forradalom, majd egy diktatúra, végül egy békediktátum, mely szétzilálta az országot.

A spanyolnátha után száz évvel a koronavírus váratlan támadása új fejezetet nyitott országunk, s azon belül a legjobban érintett fővárosunk történetében is. Az *Apokalipszis négy lovasa*, mint Dürer fametszetén, itt ólálkodik közöttünk. Íjjal a kezében a

27 8 Órai Ujság 1918. 224. sz. Hírek, 4.

28 Pesti Hírlap 1918. 242. sz. 8.

29 Kosztolányi Dezső: *Esti Kornél kalandjai. Esti megtudja a halálhírt*; <http://mek.oszk.hu/00700/00745/00745.htm> (Letöltés: 2020. április 23.)

30 Az Est 1918. 264. sz. 2.

31 A háborúkat a történelem folyamán többnyire járványok kísérték. Klasszikus háborús járványok voltak a tífusz, a kolera és a vérhas, de a XVIII. század végéig a pestis is jól érezte magát a katonák között. Az első világháború során a spanyolnátha halottainak a száma felülmúlta a csatatereken elesetteket.

32 *Géra Eleonóra*: A spanyolnátha Budapesten. Budapesti Negyed 2009. 64. sz. 208–232.

33 Miskolci Esti Lap – Reggeli Hírlap. 1920. 19. sz. 2.

LEIGÁZÓ, kivont karddal a HÁBORÚ, mérleggel az ÉHINSÉG, s fakó lován a HALÁL, mely betegséggel, járvánnyal koronás királyt, segítségért kiáltó erős férfiakat, kisdedeket védeni akaró nőket válogatás nélkül legyőz. E négy alakkal történelmünk során már többször találkoztunk. Kopjafái: Mohács és Trianon. A HALÁL azonban nemzetünk felett egyszer sem győzelmeskedett, és „*bízva bízunk*”, hogy a Covid-19 esetleges újabb támadásakor sem fog diadalmaskodni.

Bruckner Éva

Báró Károlyi László „útja” az olcsvai Asszonyréttől a kaplonyi Károlyi-kriptáig

A Károlyi család a Kaplony nemzetségből, Kont vezér második fiától származtatja magát. Birtokaik többsége a Rákóczi-szabadságharc végéig Szatmár vármegyében terült el. Olcsva, a szamosháti kis falu, ahol az alábbiakban ismertetett esemény történt, a Károlyiak első foglalású ősi birtoka, feltehetően honfoglalás kori település. A XVIII. század elejéig Olcsva a Károlyi-uradalom három központjának egyike volt, Károly és Szatmár mellett több Károlyi szülőhelye. A Károlyiak a XVI. század végéig a királyhű vidéki középbirtokosokhoz tartoztak, kiemelkedésük 1609-ben indult el, amikor II. Mátyás király az 1585-ben Károlyi Mihály és Perényi Erzsébet fiaként született Károlyi Mihálynak és utódainak bárói rangot és méltóságot adott.¹ Báró Károlyi Mihály 1618-tól már királyi biztos, a királyi kegy hatására még ebben az évben visszatért feleségével a katolikus hitre. Ferdinánd 1622-ben elfogadta Károlyi Mihály jelölését Szatmár vármegye főispáni tisztségére, s július 16-án meg erősítette azt. A továbbiakban a Károlyi családban – kis megszakítással – évszázadokon át öröklődött Szatmár megye főispáni tisztsége. Mihály halálát követően fia, Károlyi Ádám kapta meg a tisztséget, tekintve azonban, hogy neki nem volt fiúörököse, halálát követően Leopold király 1661. július 13-án öccsére, Károlyi Lászlóra ruházta ezt a posztot.²

Báró Károlyi Mihály 1626. június 29-én kelt végrendeletében úgy rendelkezett, hogy „A Károlyi jószág: az Olcsva–Apáti jószággal, Császlóval, Muzsajjal, Kávással és Hatvannal együtt, mint ősi jószág a Károlyi család fiú ágát illeti meg, ahhoz az ő éltükig senki sem szólhat, magvuk szakadván fiú ágon az én szerelmes gyermekeimnek, az atyám donatiója szerint, amit Rudolpfus császár adott, az a leányág között oszol meg.”³

1686-ban a súlyos beteg Károlyi László lemondott a főispáni tisztségről fia, Károlyi Sándor, a későbbi hadvezér, a szatmári béke szerzője javára. Az ifjú Sándort 1687. augusztus 4-én I. Lipót nevezte ki a tisztségre.⁴

Ismertetőnk főszereplője az 1689. június 12-én született br. Károlyi László, a „*beteg fiú*”, akit a levelekben csak mint a „*szegény Laci*”-t emlegették. László az 1669-ben született br.

1 A nagykárolyi gróf Károlyi család oklevéltára. Sajtó alá rend.: Géresi Kálmán. I–V. Gróf Károlyi Tibor, Budapest, 1882–1897. IV. 32. dokumentum.

2 Uo. 115. dok.

3 Uo. 164. és 171. dok.

4 Uo. 239.dok.